

כבלים לונשק

אופקים חדשים

כל טעם בניסוח תכניות שלום, בקביעת תנאים, בטיפול הגיוני בכניעת הפליטים הערביים או בכניעת הרכוש הנטוש. שלום במרחב, אין פירושו חתימת חוזה. שום חוזה לא יביא לבדו את השלום, כשם שאין זה בטוח כלל כי השלום יודקק ויחזק לחוזה רשמי. פירושו של שלום במציאות המרחב הוא: עצירת תהליך שנמשך זה שני דורות, מניעת ההתנגשות הנוראה של שתי הרכבות הלאומיות ושילובן ברכבת משותפת.

כל עוד יאמין האדם הערבי כי ישראל היא גוף זר במרחב, ראש-גשר של שיעבוד שיתרחב ויתפשט בהכרח, מדינת פלשתיים או צלבנים שסופה לשבור או להישבר — לא יכון השלום במרחב, ושום פתרון לבעיה חלקית לא יעזור. ואילו ברגע שיבין האדם הערבי כי ישראל היא חלק חי וקיים של המציאות המרחבית הכללית, שותפת חיונית בעתיד משותף, בת-כרית טבעית במאמץ הגדול לפיתוח המרחב ולשיחורו — לא תהיה שום בעיה חלקית מכשול עקרוני לשלום.

לכן לא היתה בעיית השלום בעיה ערבית בלבד, או בעיה ישראלית בלבד. השגת השלום היתה תלויה בשני הצדדים כאחד — בשינוי מכריע בהשקפת עולמם. לא היתה זאת בעיה פוליטית וצבאית בלבד, אלא בעיה רוחנית, חברתית, חברתית וחינוכית.

★ ★ ★

"עם עולם"

בסוף שנת תשט"ז לא היה שום סימן ששינוי כזה מתהווה בצמרת הישראלית. להיפך, האיש הקובע את תפיסתה המדינית הרשמית של ישראל, דויד בן-גוריון, נאם בשבוע שעבר, בסתיחת ועידת מפא"י, נאום שהוכיח כי השקפת-עולמו לא השתנתה במאומה מאז גדל ברחוב-העזים של פלונסק. קרא הוא "מבחינה גיאוגראפית כאילו אנתנו עם מורחתי-כוני... אבל כל הגדרה איזורית אינה הולמת (את) החייתנו האמיתית. אנו עם עולם. קשרינו ויחסינו הם גלובליים..."

זאת היתה התפיסה הצינונית הנושנה והשיגרית. היא הוכיחה כי הצמרת המדינית-החברתית הקיימת בישראל חסרה תשרי בה לשאלת-היסוד של ההוייה הלאומית, השאלה שתכריע אם תהיה קיימת מדינה ישראלית בקדמת-אסיה בעוד 50 שנה. צמרת זו נכשלה בבחינה העליונה העומדת בפני כל צמרת לאומית.

אולם צמרת שאין לה תשובה לשאלות-היסוד של הקיום הלאומי, סופה להתנוון. זוהי תופעה נפשית החוזרת ונשנית של תשט"ז: שערוריות השחיתות בצמרת, רדיפת המותרות, ואי-הנכונות להראות דוגמה אישית של הקרבה חלוצית.

★ ★ ★

תותחים על היאור

באחד הפרטים הגדולים של איגנריו ברמון, סטילת סאראטונה, מוצגת בבהירות מחרידה המלחמה בין שתי חברות-רכבת גדולות המבקשות להשתלט על מסלול אחד. הלווחמים של שני הצדדים עלו על רכבות שדהרו זו לקראת זו על המסלול האחד הנה. רגע לפני שמפלצות-הפלדה התי-נגשו בהתפוצצות גדולה, קפצו מהן הלווחמים, נפגשו ליד המסלול בקרב מגואל בדם.

בפרוס שנת תש"ז היו קיימים כל הסיכויים שעתידי המרחב ידמה לסרט זה. יתכן שמדינאי גדול, עברי או ערבי, יכול היה למנוע את הקרב. אולם לרוץ המול לא נמצא לפי שעה איש כזה.

ככוחו להרגו. ישראל עשתה בדיוק זאת: היא עוררה את חמתו של השליט המצרי במקומותיו הרגישים ביותר, מבלי שיהיה לה כל רצון למגרנו בכוח הנשק בעוד מועד. עד לאותו רגע לא פנה עבד אל-נאצר באופן עקרוני ומוחי לט נגד מדינת ישראל. בספרו, אותו כתב זמן קצר לפני תקרית-עזה, אין שום גילוי של שנאה רגשית נגד המדינה. יאיתו נשמרה לאויב נפשו של כל מצרי צעיר: האימפר-יאלים הזה, בעיקר הבריטי. התנגדותו לישראל ולצינונות, כפי שהתבטאה בספר, נבעה ממקור זה. בעיניו, כמו בעיניו של כמעט כל ערבי אחר בעולם, היתה הצינונות יציר-כפיו של האימפריאליזם הבריטי, שהמציא אותה כדי לשלול את העצמאות מבני ארץ-ישראל הערביים.

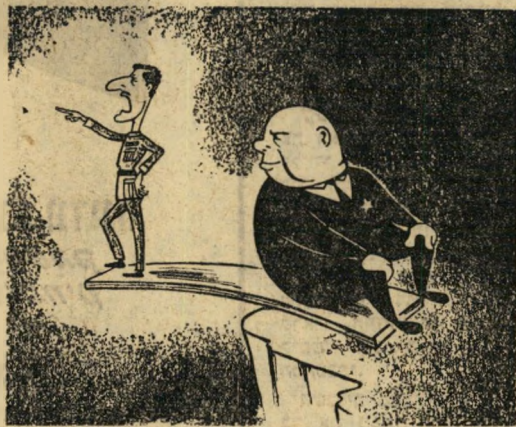
יתכן שעוד לפני שנתיים-שלוש אפשר היה לישראל להפך דעה זו, להוכיח בשורה של מעשים דרמטיים שהיא מוכנה להתיצב בחזית אחת עם התנועה הלאומית הערבית ועם עמי אסיה המתעוררת, נגד שרירי האימפריאליזם הזר במזרח. היו בישראל אנשים שהבינו זאת — אולם הם לא נמצאו בישיבות הממשלה, והם לא קבעו את דרך המדינה. דרך זו נקבעה מעצמה, ללא החלטה עקרונית כל שהיא, בכוח האינרציה והשיגרה שנקבעה לפני המשים שנה ומעלה.

★ ★ ★

מפצה האגוזים

בעוד שהרכבת המדינית הישראלית עמדה במקומה, דהרה הרכבת הערבית בשנת תשט"ז במלוא הקיסור. תהליכים, שצלאח אל-דין הקדיש להם שנים ארוכות, בוצעו עתה בחפזון מודרני.

אהדיו של עבד אל-נאצר בסוריה המכו את איחוד מדי-נתם עם מצרים למטרה רשמית מוצהרת של ממשלתם, הקימו פיקוד אחיד של צבאם עם הצבא המצרי.

בעיני האערב: עצמאות מצרית *

בירדן חוללו קצינים צעירים, מושפעים מן הדוגמה המצ-רית, הסיכת-חצר. גלאב באשא סולק, כס מלכותו של חוסיין הצעיר התנדנד. צירוף ירדן לגוש המצרי הפך ודאי. כאשר הלאים השליט המצרי את תעלת-סואץ, הפך גיבורו המוכר של העולם הערבי כולו. בכירות ובעמאן חיברו לכבודו שיריית-הילה. עיראק נאלצה לתמוך בו. בכל רחבי המרחב נשבעו פועלי-הנפט להרוס את מתקניהם, אם יקבלו פקודה לכך מקאהיר. ובמרחב הרוחני שלט הרדיו הקאהירי. טאוס אל-ערב ("קול הערבים") שלטון ללא-גבול. עוד יכול לקרות גס. עבד אל-נאצר עוד יכול להירצח. מחתרת צבאית, הממומנת בכסף בריטי או אמריקאי, עוד יכולה להפילו. אולם בהיעדר גס כזה, היה בסוף שנת תשט"ז ברור כי תהליך האיחוד הערבי יושלם בצורה זו או אחרת תוך תקופה קצרה. אם יקרה הדבר, תהיה ישראל דומה לאגוז קשה אך מבודד בין שינוי של מפצה-אגוזים.

★ ★ ★

פריצה מן הכיתור

ביצד אפשר להיתלץ מן הכיתור לפני שייסגר? זו היתה השאלה המכרעת של תשט"ז, והיא תהיה מכרעת עוד יותר בשנת תש"י.

התשובה המפתה היתה: מלחמת-מנע. בסוף השנה היה ברור כי מבחינה צבאית מסוגלת ישראל להנחית מכת-פתע על המערך המצרי בדרום, לכבוש את הציהאי סיני. היה כמעט בטוח כי מכה כזאת תמוטט את המשטר המצרי. אולם תשובה זו אינה תשובה אמיתית. גמאל עבד אל-נאצר, כפי שהודה בעצמו, אינו גיבור שיצר לעצמו תפקיד. הוא האיש שנלכד, כמעט במקרה, ברשת של תפקיד היסטורי קיים. התנועה הלאומית הערבית, שהעלתה אותו על פני גליה הסוערים, לא תיעלם אם ייעלם עבד אל-נאצר. במקרה הטוב ביותר תעמוד ישראל, אחרי הפסקת-נופש קצרה, שוב בפני אותן הבעיות — ואולי בצורה חמורה עוד יותר, מול אישיות הרבה יותר אנטיפאטית.

לא חסרו בישראל אנשים שדיברו על שלום. אולם כמעט איש מהם לא ידע על מה הוא מדבר, בשנת תשט"ז לא היה

מן הרגע בו השתלט גמאל עבד אל-נאצר על הקטר של התנועה הלאומית הערבית, חל שינוי מכריע במעמדה של ישראל במרחב. היה זה שינוי הרה-אסון. האיש ששבר את כבלי-השיעבוד של מולדתו, איים להפוך את הכבלים המנותצים לנשק מלחמה — נשק נגד קיומה של ישראל.

באופק הפוליטי של ישראל הסתמנה בפעם הראשונה האפשרות הנוראה שכל שכנותיה תתלכדנה למעצמה פוליטית אחת, ושצבא אחד ויחיד, תחת פיקוד מאוחד, יעמוד מול צה"ל לאורך כל גבולותיה, מרפיה ועד ראש-ההיקרה. היתה זאת סכנה נוראה לעצם קיומה של מדינת-ישראל, סיטת לכל מדינאי ומצביא.

★ ★ ★

הזמנה לקאהיר

ישראל לא היתה כל תשובה לתביעה ההיסטורית. הזילזול הנושן של מנהיגיה בתנועה הלאומית הערבית, אותה לא הבינו ולא העריכו מעולם, הפך עתה לאסון. עם עלותו לשלטון, לא היתה לעבד אל-נאצר גישה ברורה לבעיית ישראל, כשם שלא היתה לו גישה כואת לרוב שאר הבעיות שעמדו לפניו. מכיוונים שונים באו רמוזים שהעידו כי הוא מגיש עדיין באפלה. הוא הזמין אליו ידיו ישראליות (שלא קיבל לכך אישור כטעם משרד-החוץ). פה ושם הוקם מגע בדרג דיפלומטי נמוך. פניה דרמטית של דויד בן-גוריון מעל במה הכנסת לא עוררה תשובה שלילית, אלא זכתה למענה מתון בנוסח "נשמע ונראה".

אולם לרוץ המול לא עמדה בראש ישראל צמרת שהבינה את גודל השעה המכרעת. איש לא הבין כי היתה זאת אולי ההזדמנות האחרונה למצוא גשר אל התנועה הלאומית הערבית. איש גם לא הבין שאם לא יימצא הגשר, שגיאה נוראה היא להניח לשליט המצרי החדש להתבסס בשלטונו. האיש שקבע בתקופה זו את דרכה של ישראל עיצב את דעתו על הבעיה הערבית באסיפות-עם בפלונסק ובמשמרות העבודה-העברית בפרדסי פתח-תקוה, לפני 50 שנה. בשעה שגמאל עבד אל-נאצר חולל מהפכה עמוקה בעולם הערבי, היה מיטב תשומת-לבו של דויד בן-גוריון נתון לתקרונות גבול זעירות ולפעולות תגמול. במידה שהתעלה לטיפול בבעיה הגדולה, התספק בהצעות דרמטיות אל נאגיב ואל עבד אל-נאצר להיפגש פנים אל פנים.

★ ★ ★

הרגות האריה

כדי, לרא מחשבה רבה, עשתה ישראל בשנת תשט"ז את שני המעשים שהורידו מסך-ברזל בינה לבין מצרים החדשה. בשעת המאבק הגורלי על טילוק האנגלים מן הסור, אף, המטרה הקדושה ביותר לכל מצרי צעיר, היתה ישראל המדינה היחידה בעולם כולו שתמכה באנגלים, הפצירה בהם בפומבי להישאר בבסיסי-הכיבוש. ואחרי שורה של תקריות גבול, יזמה ישראל את ההתקפה הגדולה על המחנה המצרי ליד עזה, שהוכיחה לכל את נתיבותיה של הצבא המצרי. אחד מגדולי חכמי-המדינה בהיסטוריה, ניקולו מאקיאבלי, הזהיר את תלמידו שאסור לו לעורר את הארי, אם אין

צל הכיתור

• קאריקטורה של כתב-העת הגרמני האנטי-סובייטי, סאראנטל.